6.10.2025

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia HE 89/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle pienten riita-asioiden menettelyä koskevaksi lainsäädännöksi

1. Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi pienten riita-asioiden menettelystä, jossa käsiteltäisiin asuinhuoneiston vuokrasuhteeseen perustuvat riita-asiat, jos riitaa olisi enintään 10 000 eurosta tai jos riidalla ei olisi rahamääräistä arvoa. Lisäksi edellytettäisiin, että asia olisi riitainen ja se laadultaan ja laajuudeltaan soveltuisi pienten riita-asioiden menettelyyn. Pienten riita-asioiden menettelyssä määrää, jolla jutun hävinnyt asianosainen voitaisiin velvoittaa korvaamaan voittaneen asianosaisen oikeudenkäyntikuluja, olisi rajoitettu. Menettely olisi täysimittaista riita-asian oikeudenkäyntiä yksinkertaisempi tapa käsitellä asia käräjäoikeudessa. Sähköisiä toimintatapoja edistettäisiin säätämällä siitä, että asianosaisen tulisi eräin poikkeuksin käyttää sähköistä asiointipalvelua toimittaessaan asiakirjoja käräjäoikeuteen.

Sääntelyn tarpeellisuudesta

2. Lainsäädäntöhankkeen taustalla on havainnot siitä, että riita-asioiden lukumäärä on Suomessa kansainvälisesti vertaillen poikkeuksellisen alhainen, vaikka riitaprosessia pidetään laadultaan korkeatasoisena. Euroopan neuvoston pysyvän Cepej-komitean raportin (European Judicial Systems, CEPEJ Evaluation Report 2022) mukaan riitaisten siviili- ja kauppaoikeudellisten asioiden määrä on Suomessa alhaisempi kuin yhdessäkään muussa 50 tutkitussa valtiossa. Erityisesti pienehköjen riita-asioiden määrä on vähentynyt.

3. Samanaikaisesti oikeudenkuluvaatimusten ja tuomittujen oikeudenkäyntikulujen määrä riita-asioissa on noussut merkittävästi. Onkin todennäköistä, että käsitys oikeudenkäynnin kalleudesta ja oikeudenkäyntikuluriski vaikuttavat yksityishenkilöiden ja yhteisöjen halukkuuteen ja kykyyn saattaa oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskevia asioita tuomioistuimen käsiteltäväksi erityisesti silloin, kun riidan kohteen arvo on pienehkö.

4. Oikeudenkäyntikuluriskin pitkään jatkunut kasvu ja sen vaikutukset prosessikynnyksen kohoamiseen edellyttävät lainsäätäjältä tehokkaita lainsäädännöllisiä toimenpiteitä asiantilan korjaamiseksi. Pienten riita-asioiden kohdalla yksinkertaistettu oikeudenkäyntimenettely on yksi mahdollisuus laskea prosessikynnystä menettelyn piiriin kuuluvissa asioissa ja edistää ihmisten ja yhteisöjen tosiasiallista pääsyä oikeuksiinsa pienissä asioissa. Ehdotettu yksinkertaistettu oikeudenkäyntimenettely suppeisiin ja intressiltään vähäisiin riita-asioihin vastaa näihin todettuihin tarpeisiin ja pienten riita-asioiden menettelystä säätäminen on sen vuoksi perusteltua.

5. Ehdotettu lainsäädäntö koskee hyvin kapeaa asiaryhmää. Voidaankin kyseenalaista, onko näillä muutoksilla saavutettavissa ne tavoitteet, joita ehdotukselle on asetettu. Mielestäni onkin tärkeää, että pienten riita-asioiden menettelyn soveltamisalan laajentamista ryhdytään selvittämään ja soveltamisalaa laajennettaisiin mahdollisimman pian menettelystä saatujen kokemusten perusteella. Käräjäoikeuksissa on tällä hetkellä useita, lukumääräisesti varsin huomattavia asiaryhmiä, joihin kevennetyn riita-asian oikeudenkäyntimenettelyn voitaisiin katsoa soveltuvan. Esimerkkinä lentoviivästyskorvauksia koskevat riita-asiat, joita käsitellään tällä hetkellä laajoina riita-asioina, ja jotka ovat pahoin ruuhkauttaneet Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden, jonka tuomiopiiriin kuuluu Helsinki-Vantaan lentoasema. Eri käräjäoikeuksissa on myös vireillä lukuisia luottokorkojen kohtuullisuutta koskevia takaisinsaantiasioita, joiden käsittelyä kevennetyssä menettelyssä voitaisiin pitää tarkoituksenmukaisena.

6. On huomattava, että kevennetystä menettelystä säätämiseen sisältyy myös riskejä. Voidaan pitää todennäköisenä, että toimivaksi osoittautuessaan ja käyttöalaltaan myöhemmin laajentuessaan pienriitamenettely tulisi lisäämään käräjäoikeuksissa käsiteltävien asioiden määriä. Tällöin on ensiarvoisen tärkeää, että käräjäoikeuksille varmistetaan lisääntyvän asiamäärän käsittelyn edellyttämä lainkäyttö- ja kansliahenkilöstön lisäresurssin tarve. Muutoin tavoite oikeusturvan lisäämisestä ei tosiasiallisesti toteudu.

Sääntelyn toteutustavasta

7. Esitys pienten riita-asioiden menettelystä merkitsee uudenlaisen oikeudenkäyntimenettelyn säätämistä. Kysymys on siten periaatteellisesti merkittävästä prosessuaalisesta uudistuksesta.

8. Katson, että lakisystemaattisesti sääntelyn keskittäminen omaksi luvukseen on perusteltua, vaikka kevennetyn menettelyn säännökset vastaavatkin osin laajojen riita-asioiden käsittelystä säädettyä. Sääntelyn löytymistä keskitetysti yhdestä paikasta puoltaa se, että maallikonkin tulisi itse kyetä perehtymään pienten riita-asioiden menettelyä koskevaan lainsäädäntöön.

9. Oikeudenkäynnin edullisuus pieniä riita-asioita koskevassa menettelyssä perustuukin osaltaan siihen, että asianosaiset kykenevät ajamaan asiaansa itse. Menettelyn on siten oltava asianosaisen näkökulmasta täysimittaista oikeudenkäyntiä yksinkertaisempi siten, että asian ajamiseen ilman avustajaa rohkaistaan. Tähän tavoitteeseen nähden esityksessä ehdotettuja joustoja laajojen riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyyn verrattuna voidaan pitää hyväksyttävinä.

10. Yksinkertaistetussa menettelyssä korostuu tuomarin vahvan materiaalisen prosessinjohdon merkitys. Tällöin on perusteltua, että tarkoituksenmukaiset prosessuaaliset menettelytavat, kuten esimerkiksi kysymykset puhelintiedoksiannosta, yhteenvedon tarpeellisuudesta, valmisteluistunnon toimittamisesta tai esitettävän näytön epäämisestä, jos se on asian asianmukaisen käsittelyn edistämiseksi perusteltua, kuuluvat tuomioistuimen harkintavaltaan.

Sähköisestä asioinnista

11. Esityksessä säädetään, että asianosaisen tulisi eräin poikkeuksin käyttää sähköistä asiointipalvelua toimittaessaan asiakirjoja käräjäoikeuteen. Ehdotus vastaa tältä osin paitsi hallitusohjelman kirjauksia digitalisaation edistämisestä, myös niin kansallisia kuin kansainvälisiäkin suosituksia siitä, miten oikeudenhoitoa tulisi kehittää.

12. Ehdotettu oikeudenkäyntimenettely perustuu keskeisesti siihen, että asianosaiset ajaisivat itse asiaansa. Maallikkoasianosaiset haluavat riitaansa pääsääntöisesti aineellisen ratkaisun. Heillä ei ole yleensä osaamista prosessisäännöksistä, eivätkä he usein ymmärrä prosessisäännösten

merkitystä. Katson, että tähän nähden asian vireille saattaminen ohjatusti portaalin kautta on ensisijainen keino edistää asioiden käsittelyn sujuvuutta käräjäoikeuksissa. Toimintamalli mahdollistaa myös aineiston järjestämisen rakenteisessa muodossa. Hyvin laadittuna aineisto helpottaa kirjallisen tai suullisen yhteenvedon laatimista ja asian järjestelmällistä käsittelemistä. Sähköistä asiointipalvelua onkin pidettävä olennaisena menettelyllä tavoiteltavan tehokkuuden aikaan saamiseksi.

13. Tältä osin uudistus saatetaan kuitenkin erikseen voimaan vasta, kun asiointipalvelu on valmis. Hallituksen esitystä edeltäneessä työryhmän mietinnössä on todettu, että sähköinen asiointipalvelu voisi olla käyttövalmis syksyllä 2026. Viimeisimpien tietojen mukaan tämä aikataulu tulee kutenkin viivästymään ainakin vuoteen 2027.

14. Voidaan pitää hyvin ongelmallisena, jos oikeusprosesseja koskevien muutosten käyttöönottaminen viivästyy merkittävästi sen vuoksi, että muutoksen toteuttamiseen tarvittavaa tekniikkaa ei ole vielä käytettävissä tai tekniikan käyttöönotossa ilmenee huomattavia korjaustarpeita. Ehdotettua uudistusta ei kuitenkaan tulisi viivyttää sen vuoksi, ettei sähköistä asiointiliittymää vielä ole, vaikka tämä puute todennäköisesti tulee merkittävästi haittamaan menettelyn sujuvaa käyttöönottoa.

Oikeudenkäyntikuluista

15. Yksinomaan oikeudenkäyntimenettelyn uudistaminen on epävarma ja välillinen keino vaikuttaa prosessikynnykseen madaltumiseen. Keskeisin syy haluttomuudelle turvautua riita-asian oikeudenkäyntiin liittyy oikeudenkäynnin keston ohella korkeisiin oikeudenkäyntikuluihin ja kuluriskiin. Tavoiteltu prosessikynnyksen alentuminen edellyttää hävinneen osapuolen kuluvastuun rajoittamista menettelyn soveltamisalaan kuuluvissa asioissa.

16. Oikeudenkäynteihin liittyvän kuluriskin ennakoimiseksi erityisesti pienten riita-asioiden menettelyyn on perusteltua säätää enimmäismäärä vastapuolen korvattavaksi tuleville oikeudenkäyntikuluille. Nyt ehdotetussa menettelyssä oikeudenkäyntikuluille on esitetty säädettäväksi kiinteä, euromääräinen yläraja, jonka määrä riippuu myös asian käsittelyn päättymisvaiheesta. Nyt kysymyksessä olevaan, rajoitettuun asiaryhmään tällainen sääntelymalli sopii hyvin. Mikäli pienten riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyn soveltamisalaa laajennetaan, mielestäni tällöin on kuitenkin perusteltua arvioida myös muita vaihtoehtoja oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuuden rajoittamiseksi, esimerkiksi kulukorvauksen määrän sitomista oikeudenkäynnin intressinä olevaan määrään, kuten esimerkiksi Tanskassa käytännössä toteutettavassa oikeudenkäyntimenettelyssä.

Oikeusneuvos Tuija Turpeinen